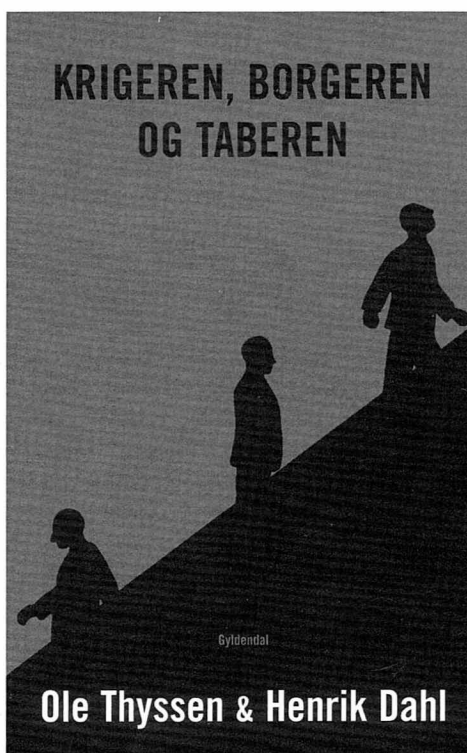

VINDEREN TAGER DET HELE

– *hvad er meningen med denne bog?*

Preben Etwil anmelder

Ole Thyssen & Henrik Dahl:
Krigeren, borgeren og taberen.
Gyldendal 2006.
244 s., 249,- kr.

Det er en kendt sag, at den der vinder krigen, også vinder retten til at fortolke historien. Liberalismens hærgen efter Murens fald er i denne forbindelse ingen undtagelse. Filosofer og sociologer har stået i kø for at delagtiggøre os andre i, at liberalismen, markedet og konkurrencen på alle livets områder har vundet. Filosofen Ole Thyssen og sociologen Henrik Dahl har med "Krigeren, borgeren og taberen" bidraget til denne debat: "Det geniale ved konkurrence er, at den driver mennesket ud af deres bekvemmelighed og sætter dem i et stridbart spændingsforhold til sig selv og til hele verden".

På den ene side er det en befriende bog, der ikke kun betragter velfærd som en del af den økonomiske verden. Den forsøger faktisk at finde ind bag de mennesker, der lever i velfærdssamfundet. Dem der finder anerkendelse, og dem, der bliver miskendt. Dem der er moralske, og dem der er umoralske. Ja, dem der er vindere, og dem der er tabere: "Det ugyldige krav er tabernes forsøg på at hævne sig på vinderne. Og selv om det er ugyldigt, har det gode chancer for at blive demokratisk honoreret, eftersom der i sagens natur er flere tabere end vindere i enhver konkurrence".

På den anden side er bogen mistrøstig, da den hylder markedet og uligheden, og kommer med det udsagn, at intet samfund kan leve af at fordele velfærd til alle, og at velfærdssamfundet af den grund er ved at køre af sporet, fordi det anerkender tabernes inkompetence som et bærende princip for vores: "demokratiske massekultur, hvor folket, altså pøblen, i kraft af sin mængde havde sat deres egne værdier igennem – det fælles, det medlidende og det selvfornægtende".

Thyssen og Dahl har med bogen forsøgt

at opstille tre idealtyper, som man kender fra film og romaner, men også fra historien, filosofien og sociologien. Bogen tager udgangspunkt i det forhold, at det moderne menneske ikke i social henseende er skabt ved fødslen, men skal skabe sig selv, og hvor det gennem sit forhold til omverdenen gradvis får et forhold til sig selv. Bogen er en meget fin gennemgang af Hegels anerkendelsesfilosofi, men samtidig et voldsomt angreb på den tyske socialkritiker Axel Honneths anvendelse af samme.

Hos Thyssen og Dahl opnår krigeren sit selvforhold ved at slås med sin omverden, mens borgeren opnår det ved at kontrollere den så godt, han formår. Taberen derimod opnår sit selvforhold ved, som forfatterens så prosaisk udtrykker det, at velfærdsstaten gør ham til en succes som fiasko. Den, der ikke vil konkurrencen har tabt. Dermed har den socialdarwinistiske teori med denne bog fået sin renæssance: De stærke har vundet, og har erhvervet sig retten til at (for)dømme alle de andre, som det de er - tabere. På sine felter overhaler bogen Anders Fogh Rasmussens "Fra socialstat til minimalstat" højre om med flere længder. Fogh Rasmussens slavementalitet bliver behændigt omformuleret til en slags usynlig lænke: "Ligesom feudale mødre lemlæstede deres børn for at vække medlidenhed, gør moderne mennesker sig svagere end de er for at udløse velfærd [...] Med velfærd kan staten kontrollere sine statsborgere og gøre dem afhængige".

Der er dem, som virkelig har behov, og så er der dem, som bare er sociale platugler: "Det er vigtigt at kunne skelne mellem om personer simulerer, eller om deres skavanker er ægte. Stærkt handicappede er ikke skyld i deres misere og kan intet gøre for at forbedre den. Men grænsen mellem ikke at kunne og ikke at ville er flydende, og når fremskridt også er fremskridt i svaghed for de svage bliver det lettere at erobre etiketten "uarbejdsdygtig". En person, som insisterer på at være inkompetent, bliver i kraft af selve denne gestus inkompetent, og fremturer han, bliver hans profeti selvopfyldende".

Thyssen og Dahl tager afsæt i det, der i filosofien og sociologien kaldes idealtyper,

dvs. typer der ikke findes i virkeligheden, men som er en rendyrkning af bestemte adfærdssociologiske træk, der eksisterer side om side i de fleste mennesker. Metoden er velegnet til filosofiske tankekonstruktioner, men har klare svagheder i forhold til den empiriske viden om samfundet. Problemet er, at ukyndig og unuanceret anvendelse af idealtypemodellen kan give anledning til så mange generaliseringer, fordomme og almindeligheder, at udsagnene ender i det rene sludder og vrøvl, hvor man bliver fanget ind af ordenes og sætningernes indre skønhed frem for at søge mod en form for faktisk rigtighed. Prøv engang at se på forfatterens forklaring på sundhedssektorens vækst: "At tro at man er syg kan ikke blot affærdiges som hypokondri, fordi hypokondri, i en genial sløjfe, bliver til sygdom, så at tro at man er syg uden at være det - er at være syg. På den måde kommer lægerne aldrig til at mangle patienter [...] når folk møder op med de forudsigelige konsekvenser af deres valg af livsstil, bliver de først forbløffede over at det kan ramme dem, og derefter fornærmede over, at de ikke behandles nok". Her er ikke en stavelse om, at det offentlige danske sygehusvæsen er langt mindre omkostningskrævende, end de privatfinansierede hospitalsvæsener som vi fx kender fra USA. Ingen bemærkninger om, at væksten i sygehusvæsenet ikke er et lægeskabt fænomen, men et resultat af, at de teknologiske muligheder er til stede, at vi lever længere og at omgivelserne og livsstil spiller en helt central rolle. Man skal da mindst være filosof for at kunne tænke sig frem til, at det er lægerne, der skaber sygdommene.

Hvor havde det været befriende, hvis de to forfattere bare en gang imellem havde forladt deres filosofiske og sociologiske osteklokke, trukket noget frisk luft, stukket fingeren i urtepotten, talt med nogle der ved noget om sociale forhold og læst et par rapporter og statistikker om verden af i dag. Hvis det havde været tilfældet, ville de have kunnet konstatere, at danskerne arbejder som aldrig før, at de har verdensrekord i erhvervsfrekvens, og at de tager det arbejde, der bliver dem anvist, når der er noget. Derfor er det helt upassende, og i strid med virkeligheden, når de skriver: "Retten til inkompetence er en utilsigtet bivirkning af ønsket om at skabe velfærd og har bevaret massearbejdsløshed, som velfærden skulle sikre mod, blot maskeret bag andre ord".

Mange socialpolitiske og samfundsmæssige problemstillinger bliver i bogen efter megen filosofisk tågesnak eksemplificeret med elitesportskampe, hvor rationalet er, at man skal vinde for enhver pris, og hvor det er legitimt at bekæmpe alle, der står i vejen for dette mål. Herom kan der ikke være uenighed - i

elitesport er der naturligvis kun én vinder og mange tabere, men kæden hopper af, når forfatterne forsøger at sammenstille en sportskamp med kampen om menneskers juridiske, demokratiske og sociale rettigheder. Skulle man endelig foretage en sammenligning mellem sport og samfund, havde det været mere på sin plads at se på breddeidrætten, hvor samvær og fællesskab er det bærende princip – ikke kampvalg og applaus. Faktisk er det inden for dette felt, at frivilligt socialt arbejde er meget udbredt. Dette centrale socialpolitiske forhold nævnes ikke med en stavelse i bogens omtale af oldboyfodbold i Nr. Kønsløse. Det skyldes sikkert bogens åbenlyse ukendskab til de reelle anerkendelsesforhold i breddeidrætten. Altså igen et skud over mål.

Ole Thyssen og Henrik Dahl hævder, at det er alt for let at være ”taber” i det danske velfærdssamfund. At det langt hen ad vejen er tabernes egen skyld, at de er tykke, dumme, arbejdsløse, svagelige osv. De har derudover, efter forfatternes mening, den frækhed, at de forsøger at få anerkendelse, ikke ”for deres kompetence, men for deres inkompetence”. Til at understøtte dette har ”det velfærdspolitiske kompleks”, en hær af sagsbehandlere, ødelagt folks egen evne og vilje til at klare sig i den sunde konkurrence, der holder samfundet i gang: ”Ubehag forvandles fra at være privat irritation, som enhver må klare selv, til at være et offentligt anliggende, som kræver statens indgreb”.

Det er et imponerende udsagn al den stund, at man ved, at der ikke er nogen gevinst ved at opgive uddannelse og arbejde og lade sig falde ned på samfundets bund. Men det interesserer tilsyneladende ikke elitens folk. Tabernes moral, der er skabt af den omsiggribende velfærdsstat, er flosset. Som de skriver: ”En moral, der altid giver de andre skylden, er uvægerligt en moral, der ikke tilskriver sin bærer nogen moral”.

Hvor originalt, men fuldstændigt løsrevet fra virkeligheden. Forfatterne burde måske have undersøgt forholdene for luderne, narkomanerne, alkoholikerne, de sindslidende og kontanthjælpsmodtagerne i stedet for at filosofere over, hvorfor engle ikke har støv på vingerne. De professorale nathuer er trukket ned over både øjne og ører, frem for at foretage solide studier i den virkelige verdens mange sociale problemer. I bogen er der hverken viden om eller forståelse for, at det danske velfærdssamfund bygger på en fin balance mellem markeds kræfter og social solidaritet – en balance resten af verden misunder os. Væk er bemærkninger om, at det ”velfærdspolitiske kompleks” opstod, da det endelig – bl.a. via arbejdsbevægelsens politiske og økonomiske kamp - lykkedes

at skifte fattigdom og almisseres vilkårlighed ud med rationel, institutionel social retfærdighed. At der i slipstrømmen også er sket bureaukratiske fejlskud, hvor hjælp og behandling er endt i umenneskelighed og klientgørelse (”kolonisering af livsverdenen”), er helt evident, men det berettiger på ingen måde til en mistænkeliggørelse af alle former for velfærd

Gode samfundsanalyser – det være sig både filosofiske og sociologiske – plejer at se såvel aktør- som strukturforhold i enhver problemstilling. Alle mennesker er som bekendt både aktør og aktant i samfundet. Denne bog har bevidst valgt udelukkende at fokusere på aktøraspektet udtrykt gennem idealtyperne krigeren, borgeren og taberen, hvormed analysen mister forbindelsen til den sociale virkelighed.

Socialarbejdere af enhver slags har ikke mange lyspunkter at finde i denne bog: ”Sat på spidsen gør læger folk syge, pædagoger gør folk dumme, psykologer gør folk hjælpeløse over for hverdagens små og store kriser, mens socialrådgiverne har travlt med at oplyse deres klienter om deres rettigheder, så ingen ”går glip af” noget”. Logikken synes at være, at hvis man fyrede alle der udførte socialt arbejde, ville de sociale problemer forsvinde. Dertil skal lægges, at de udelukkende tillægges motiver for egen vinding: ”socialarbejdere smiler deres teatersmil, når den ene mundvig græder over samfundets ofre, mens den anden mundvig smiler over de ressourcer, som snart vil strømme over i deres fag”.

Nedrakning ad libitum fylder denne bog. Så markant, at man med rette kunne spørge, hvad meningen egentlig er.

En enkelt trøst i sumpen kunne dog findes: ”Filosoffer gør mennesker mere forvirrede over, hvad meningen er, mens sociologer øger usikkerheden om, hvad samfundet er”.

Bogen lever desværre op til dette ideal.

Preben Etwil er cand.polit